

متن عربی و ترجمه فارسی و انگلیسی

نورگفته‌ای از امام صادق (ع)

درباره حقیقت علم و حقیقت عبودیت

و حاوی سفارش‌هایی برای علاقمندان به سیر و سلوک الی الله

روایت عنوانی بصری

با مقدمه مختصری درباره جایگاه این روایت در کتب علمای بزرگ شیعه
و تأکید ویژه اساتید اخلاق، عرفان و سیر و سلوک بر بهره‌گیری از آن

محمد حسین ملک‌زاده

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ملک زاده، محمد حسین، ۱۳۵۸ -

حدیث عنوان بصری، چند زیانه.

نور گفته ای از امام صادق (ع) درباره حقیقت علم و حقیقت عبودیت و حاوی سفارش هایی برای علاقمندان به سیر و سلوک اِلی الله (روایت عنوان بصری): با مقدمه مختصری درباره جایگاه این روایت در کتب علماء / محمد حسین ملک زاده. - قم: انصاریان، ۱۳۹۰.

۱۶ ص: ۱، ۱ س م.

ISBN: 978-964-219-217-5

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیبا.

فارسی، عربی، انگلیسی.

۱. احادیث خاص (عنوان بصری). ۱.۲ احادیث شیعه - قرن ۱۴. الف. عنوان.

۳۹۷/۲۱۴:

BP ۱۴۵/۲۱۴-۴۱

شماره کتابشناسی ملی: ۲۶۶۳۹۶۷

۱۳۹۰

روایت عنوان بصری

نور گفته ای از امام صادق (ع) درباره حقیقت علم و حقیقت عبودیت و حاوی سفارش هایی برای علاقمندان به سیر و سلوک اِلی الله

[عربی، فارسی، انگلیسی]

تهیه و ترجمه: محمد حسین ملک زاده

ناشر: انتشارات انصاریان

چاپ اول: ۱۳۹۰ - ۱۳۳۲ - ۲۰۱۱

چاپخانه: قدس

تعداد صفحات: ۶۴

شمارگان: ۲۰۰۰

قطع: جیبی

شابک: ISBN ۹۷۸-۹۶۴-۲۱۹-۲۱۷-۵

تمام حقوق برای ناشر محفوظ است

انتشارات انصاریان

قم - جمهوری اسلامی ایران

خیابان شهدا - کوچه ۲۲

ص.ب ۱۸۷

تلفن: ۷۷۲۲۶۴۷ - ۹۸ ۲۵۱ ۷۷۲۱۷۲۴

پست الکترونیک: ansarian@yahoo.comInt_

www.ansariyan.org & www.ansariyan.ir

فهرست مطالب

مقدمه مترجم

الف - روایت عنوان بصری در کتب علمای بزرگ شیعه
ب - سفارش ویژه مرحوم قاضی درباره روایت عنوان
بصری

متن عربی روایت

آغاز ترجمه فارسی روایت

رفت و آمد عنوان به نزد امام صادق (ع) به جای مالک

طرد عنوان به وسیله امام (ع) و اندوه عنوان

پایان صبر عنوان و مراجعه وی به امام (ع)

ملاقات عنوان با امام (ع) و دعای ایشان در حق وی

حقیقت علم و راه دستیابی به علم حقیقی

حقیقت عبودیت و بندگی

ثمرات رسیدن به حقیقت عبودیت و نخستین درجه تقوا

روایت عنوانی بهر

سفارش‌های نه‌گانه برای مریدان سلوک الی الله

الف - سه سفارش درباره ریاضت نفس

ب - سه سفارش درباره حلم و بردباری

ج - سه سفارش درباره علم

جدیت امام (ع) در بهره‌گیری درست از عمر و زمان خویش

پایان ترجمه فارسی

دیگر آثار مترجم

ارتباط با مترجم

ترجمه انگلیسی روایت

روایت عنوان بفرست

مقدمه مترجم

أعوذ بالله من الشيطان الرجيم

بسم الله الرحمن الرحيم وإياه نستعين

الحمد لله الذي هدانا لهذا الحمد وجعلنا من أهله لنكون لإحسانه

من الشاكرين ، حمداً يكون سبباً إلى رضوانه وذريعة إلى

مغفرته وطريقاً إلى جنته وعوناً على تأدية حقه

والصلاة والسلام على خير خلقه نبينا محمد (صلى الله عليه

وآله) إمام الرحمة وقائد الخير ومفتاح البركة

وعلى أهل بيته الطيبين الطاهرين المعصومين المكرمين المنتجبين

الهداة المهديين سيما بقية الله في الأرضين ، رُوحِي وأرواح

العالمين لتراب مقدمه الفداء وعجل الله تعالى فرجه وسهل الله

❦ روایت عنوان بصر ❦

مَخْرَجُهُ وَجَعَلْنَا مِنْ خَيْرِ أَعْوَانِهِ وَأَنْصَارِهِ وَشِيعَتِهِ وَمُحِبِّهِ
وَالْمُسْتَشْهَدِينَ بَيْنَ يَدَيْهِ.

اما بعد، همان گونه که می دانید حتی برای فهم بخشی از
دقایق و ظرایف مطالب و معارفی که در نورگفته امام به حق
ناطق، جعفر بن محمد الصادق (علیه آلاف التحية و الثناء)
به روایت پیرمردی دوست دار دانش، جویای حقیقت و طالب
هدایت به نام «عنوان بصری» آمده است، باید به شرح و
تفسیر ژرف و گسترده این حدیث پرداخت که مکان و مکانیت
خاص خود را می طلبد. اما این بنده روسیاه خدا، با بضاعت
مُزجات خویش، در این مختصر تنها به ترجمه ساده و روان
این نورگفته بسنده کرده است. چه این که ترجمه، برای
عزیزانی که با زبان عربی آشنایی ندارند، می تواند گام نخست
باشد برای بهره گیری از محتوای این حدیث و این شاء الله،
عمل به آن.

روایت عنوان بصری

در ادامه این مقدمه، برای نشان دادن جای گاه این روایت در نگاه‌ها و نگاشته‌های استوانه‌های مذهب اهل بیت عصمت و طهارت (علیهم السلام) یعنی علمای شیعه و تأکید ویژه بعضی از اساتید اخلاق، عرفان و سیر و سلوک برای استفاده از حدیث عنوان بصری و ملازمت و مصاحبت با آن، دو مطلب تقدیم می‌گردد.

الف - روایت عنوان بصری در کتب علمای بزرگ شیعه با آن که «عنوان بصری» - راوی حدیثی که متن عربی و ترجمه آن را در کتاب حاضر ملاحظه می‌فرمایید - شخصی است که نام وی در کتب علمای ما جزو رجال شیعه ثبت نشده است، اما این موضوع سبب نگردیده است که جمع زیادی از علمای بزرگ و أعلام مکتب اهل بیت (علیهم الصلاة والسلام) از گذشته تا کنون، حدیث نقل شده به

❖ روایت عنوانی بعسر ❖

سُئِلَ او را فاقد ارزش تلقی نمایند و از نقل و یا حتی تکیه و استناد به مطالب آن خودداری کنند.

این حدیث شریف و نورگفته عالی المضمون از دیر زمان، محل توجه جدی عالمان نامی شیعه و چه بسا مورد تجلیل و تعظیم آنان بوده است و برخی از آنها آن را به شکل کامل و برخی دیگر نیز قسمت‌هایی از آن را نقل کرده و به مفاد آن استشهاد و استناد جسته‌اند.

پژوهشگران، دانشمندان، فقهاء و محدثانی نظیر:

۱. ابوالفضل علی بن حسن بن فضل طبرسی در باب نهم فی ذکر المواعظ از کتاب مشکاة الأنوار فی غرر الأخبار، تحقیق مؤسسه آل البیت (ع)، لإحياء التراث، ج ۲، ص ۳۲۰؛

❖ روایت عنوان بصری ❖

۲. شیخ بهاءالدین محمد بن حسین عاملی، معروف به شیخ بهائی در کتاب الکشکول، (تحقیق طاهر احمد زاوی، مفتی جمهوری عربی لیبی)، ج ۲، ص ۴؛

۳. شیخ محمد باقر مجلسی، معروف به علامه مجلسی در کتاب بحار الانوار (بحارُ الأنوار الجامعة لدرر أخبار الأئمة الأطهار)، ج ۱، ص ۲۲۴، کتاب العلم، باب هفت: آداب طلب العلم و أحكامه، ح ۱۷؛ [پاورقی: شایان ذکر است منبع نقل حدیث عنوان بصری در کتاب پیش رویتان نیز همین مورد — بحار الانوار، ج ۱، ص ۲۲۴، ح ۱۷ — می باشد.]

۴. شیخ عباس قمی در کتاب الکنی و الألقاب، ج ۲، ص ۸۵؛

۵. سید محسن بن عبدالکریم امین حسینی عاملی در کتاب أعيان الشيعة، ج ۴، ص ۷۲؛

روایت عنون بصر

۶. شیخ محمد حسین مظفر در کتاب الامام الصادق علیه السلام، ج ۲، ص ۵۳؛

از جمله بزرگوارانی هستند که این روایت را به صورت کامل نقل کرده‌اند.

افزون بر این اعظام، همان گونه که اشاره گردید، شخصیت‌های علمی و حدیثی دیگری نیز متناسب با بحث خویش - اعم از بحث اخلاقی، فقهی، اصولی و غیره -، تنها به ذکر موضع حاجت بسنده کرده، بخش‌هایی از این روایت ارزشمند را نقل نموده‌اند؛ که از آن جمله، صرفاً به سان مثال، می‌توان از این موارد نام برد:

۱. شیخ زین الدین بن علی عاملی، معروف به شهید ثانی در کتاب منیه المريد (منية المريد في أدب المفيد و المستفيد)، ص ۱۴۸؛

روایت عنوانی بصر

۲. شیخ محمد بن حسن بن علی، معروف به شیخ حر عاملی در کتاب وسائل الشیعه (تفصیل وسائل الشیعه الی تحصیل مسائل الشریعه)، ج ۱۸ (کتاب القضاء)، باب ۱۲ از ابواب صفات القاضی و ما یقضى به، ص ۱۲۷، ح ۵۴؛
۳. شیخ یوسف درازی بحرانی در کتاب الحدائق الناضره فی احکام العترة الطاهرة، ج ۱، ص ۷۶؛
۴. شیخ فخرالدین طریحی در کتاب مجمع البحرین و مطلع النیرین، ج ۳، ص ۱۰۸؛
۵. شیخ مرتضی انصاری در المقصد الثالث من مقاصد الکتاب فی الشک، از کتاب رسائل (فرائد الاصول)، (دو جلدی، تحقیق عبدالله نورانی، چاپ جامعه مدرسین)، ج ۱، ص ۳۴۷؛
۶. شیخ محمد تقی بروجردی نجفی در کتاب نهائیه الافکار (تقریر أبحاث العلامة المحقق آية الله العظمی الشیخ آغا ضیاء الدین العراقی)، ج ۳، ص ۲۴۶؛

❦ روایت عنوان بصر ❦

۷. میرزا حسین نوری طبرسی در کتاب مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، (تحقیق مؤسسه آل البيت (ع) لإحياء التراث)، ج ۱۱، ص ۲۹۰؛ ج ۱۶، ص ۲۱۰؛ ج ۱۷، ص ۳۲۲؛
 ۸. سید علی اصغر جابلقی بروجردی در کتاب طرائف المقال فی معرفة طبقات الرجال، (تحقیق سید مهدی رجائی، چاپ کتابخانه آیه الله نجفی مرعشی)، ج ۲، ص ۴۶۰؛
 ۹. شیخ علی نمازی شاهرودی در کتاب مستدرک سفینه البحار، ج ۲، ص ۴۶۹؛ ج ۴، ص ۲۵۲؛ ج ۷، ص ۳۵۲؛ ج ۸، ص ۱۷۹؛
 ۱۰. سید محسن حکیم در کتاب مستمسک العروة الوثقی، ج ۳، ص ۲۸۷.
- همچنین علامه مجلسی در موسوعه بزرگ حدیثی خود - بحار الانوار - علاوه بر نقل متن کامل روایت عنوان بصری در جایی که اشاره کردیم، در جلد ۲ صفحه ۲۶۰ نیز مجدداً

❦ روایت عنوان بصری ❦

متعرض ذکر آن شده است، البته با این تفاوت که این بار فقط قسمتی از حدیث مذکور را آورده است و نه تمام آن را. گرچه نقل این حدیث، به وسیله علمای شیعه، منحصر به این موارد نیست اما به نظر می‌رسد همین اندازه برای نشان دادن میزان عنایت و توجه به حدیث عنوان بصری در کتب خاصه، علی‌رغم پاره‌ای تصریحات بر عامی مذهب بودن راویان آن، کافی باشد.

بحمد الله در زمان حاضر نیز کتب علما و فقه‌های گران‌قدر ما خالی از توجه به متن و مفاد این حدیث نبوده، حتی شرح‌هایی هم به وسیله برخی از فضلا بر آن نوشته و منتشر شده است که طبیعتاً نیازی به برشمردن اسامی همه محققان، علما و حتی مراجعی که در حال حاضر در قید حیات هستند و این حدیث را تلقی به قبول کرده و به نقل تمام متن حدیث یا قسمت‌هایی از آن پرداخته‌اند نیست. ولیکن تنها برای نمونه به

❦ روایتِ عنوانِ عصر ❦

استاد مکرم و مرجع معظم آیت الله شیخ حسین وحید خراسانی اشاره می‌شود که ایشان در بخشی از کتاب «به یاد آن که مذهب حق، یادگار اوست» (اقتباس از مقدمه‌ای در اصول دین و بیانات) که درباره امام صادق (علیه السلام) می‌باشد در مقام ذکر مواردی برجسته و شاخص از نورگفته‌های ششمین خورشید تابناک سپهر امامت و ولایت، در زمینه مکارم اخلاق، ترجمه این روایت را ختم کلام خویش قرار داده و بدین وسیله بحث ایشان، حُسن ختام یافته، مُصدق آیه شریفه «و خَتَمُهُ مِسْک» گردیده است.

در پایان این قسمت، شاید یادآوری این نکته برای عزیزانی که کتاب ارزشمند و آموزنده «داستان راستان» اثر اندیشمند بزرگ اسلامی، آیت الله شهید مرتضی مطهری را خوانده‌اند نیز خالی از لطف نباشد که داستان هفتاد و یکم این کتاب با عنوان «در جستجوی حقیقت» که در جلد اول آمده است،

❦ روایت عنوان بصری ❦

قصه عنوان بصری و رفتن او به سراغ امام صادق (علیه السلام) و دریافت همین نورگفته عالیة المضامین از ایشان می باشد.

البته استاد شهید به تناسب موضوع و محتوای کتاب خود، که یک کتاب داستان است، فقط مطلع روایت و بخش نخست آن را که جنبه داستانی دارد، آورده و به حکایت چگونگی ورود و شأن صدور این حدیث پرداخته است.

منابعی که مرحوم مطهری در پاورقی این داستان (روایت) برای آن ذکر کرده است عبارتند از: «الکنى و الألقاب، جلد ۲، ذیل کلمه «البصری». نیز بحار، ج ۱ / ص ۲۲۴، حدیث ۱۷».

تب - سفارش ویژه مرحوم قاضی درباره روایت عنوان بصری بر اهل حکمت، معرفت و بصیرت پوشیده نیست که قیل و قال فیلسوف و ذوق و حال صوفی در آستان اهل بیت (علیهم الصلاة و السلام) تقلای پشه را می ماند در پیشگاه عنقا! لذا

روایت عنوانی بصر

چه شایسته و بایسته است که در همه میادین و از جمله در پهنه سیر و سلوک معنوی و در طی طریق إلى الله نیز اساتید اخلاق و عرفان، شاگردان و اطرافیان خود را، من البدایة إلى النهایة و از آغاز تا انجام، به نورگفته‌های ذوات مقدسة طاهرة مطهرة زکیة نوریة چهارده معصوم (علیهم السلام) که ترجمان و تبیین و تفسیر و تفصیل کلام حضرت پروردگار - جلّ و علا - می‌باشد ارجاع دهند.

بر همین اساس است که عمل مرحوم مبرور آیه الحق میرزا علی آقا قاضی طباطبائی (أعلى الله مقامه الشریف) - استاد جمعی از عارفان و مردان کم‌نظیر الهی در قرن اخیر همچون علامه سید محمد حسین طباطبائی، آیت الله شیخ محمد تقی آملی، شهید آیت الله سید عبدالحسین دستغیب و استاد معظم ما حضرت آیت الله شیخ محمد تقی بهجت و ده‌ها شخصیت بزرگ دیگر - حقیقتاً ستودنی است؛ چرا که وی به عنوان

❦ روایت عنوان بصری ❦

دستوری ویژه، اساسی و مهم، به تلامذه خود و مریدان سیر و سلوک إلى الله سفارش می کرد که به محتوا و مضمون حدیث عنوان بصری، عمل نمایند و آنان را بدون التزام به مفاد این حدیث نمی پذیرفت و حتی به همین قدر هم اکتفا نکرده، به آنان می گفت باید این حدیث را بنویسند، همواره به همراه داشته باشند و به عنوان برنامه ای ثابت و همیشگی، هفته ای یکی دو بار آن را مورد مطالعه قرار دهند.

مرحوم علامه سید محمد حسین حسینی طهرانی در صفحه ۱۷۶ از کتاب روح مجرد (یادنامه موحد عظیم و عارف کبیر، حاج سید هاشم موسوی حداد از أقدم و أفضل تلامذه اخلاقی کبیر، عارف بالله و بامر الله، آیت الله العظمی حاج سید علی قاضی طباطبائی تبریزی)، ضمن ذکر این دستور و سفارش مرحوم قاضی به شاگردان سلوکی خویش، درباره روایت عنوان بصری می گوید:

❖ روایت عنوان بصری ❖

« [مرحوم قاضی] برای گذشتن از نفس، امّاره، و خواهش‌های مادی و طبعی و شهوی و غضبی که غالباً از کینه و حرص و شهوت و غضب و زیاده روی در تلذذات برمی‌خیزد، روایت عنوان بصری را دستور می‌دادند ... »

این روایت، بسیار مهمّ است و حاوی مطالب جامعی در بیان کیفیت معاشرت و خلوت، و کیفیت و مقدار غذا، و کیفیت تحصیل علم، و کیفیت حلم و مقدار شکیبائی و بردباری و تجمل شوائب در برابر گفتار هرزه‌گویان، و بالأخره مقام عبودیت، و تسلیم، و رضا، و وصول به اعلیٰ ذروه عرفان و قلّه توحید است. »

به حسب اطلاع، که راقم این سطور، کسب نموده است پس از علامه قاضی نیز تا این زمان بسیاری از اساتید اخلاق، عرفان و سیر و سلوک، به خصوص آنان که به نوعی جزو پرورش‌یافتگان مکتب اخلاقی و عرفانی مرحوم قاضی بوده‌اند

روایت عنوان بصر

همین سنت حسنه را پیشه ساخته، به عنوان سفارشی ویژه، توجه به مطالب حدیث عنوان بصری، بهره‌گیری از معارف آن، عمل به توصیه‌های آن و مداومت در تلاوت آن را مورد تأکید فراوان قرار می‌دهند.

باشد که ما نیز از عاملان به این سفارش پُر ارج و از بهره‌وران کامل از این نورگفته جلیل‌القدر باشیم؛ بمنه و کرمه.

والسلام علینا و علی عباد الله الصالحین

کم‌ترین دعاگویان

محمد حسین ملک‌زاده (امین الاسلام)